

**ADHD-liitto ry:n, Autismiliitto ry:n ja
Suomen Kielipolku SLI ry:n yhteiset
hallitusohjelma- ja
eduskuntavaalitavoitteet neurokirjon
ihmisten yhdenvertaisuuden edistämiseksi**

Eduskuntavaalitavoitteet 2027 neurokirjon ihmisten yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Neurokirjoon kuuluu ainakin noin 10 % väestöstä. Neurokirjon henkilöiden kohtaamat haasteet koskettavat laajasti myös perheitä ja läheisiä. Neurokirjon diagnooseihin kuuluvat muun muassa kehityksellinen kielihäiriö, adhd, autismit ja Tourette. Neurokirjon piirteet ovat synnynnäisiä ja elinikäisiä, mutta diagnosoinnin viivästyminen vaikeuttaa oikea-aikaisen ja sopivan tuen saamista.

Nykytilanteessa neurokirjon lapset, nuoret, perheet ja aikuiset jäävät usein väliin putoajiksi palvelujärjestelmässä, koulussa ja opiskelussa eikä heidän tuen tarpeita tunnusteta riittävästi. Riittämätön tuki kuormittaa arkea sekä heijastuu herkästi myös läheisten elämään ja perheiden jaksamiseen. Palvelu- ja koulutuspolut ovat usein hajanaisia ja sattumanvaraisia.

Leikkaukset moniin palveluihin, sosiaaliturvaan ja järjestöjen tarjoamaan tukeen ovat ajaneet neurokirjon henkilöitä ja heidän läheisiään yhä ahtaammalle. Suunta pitää saada kääntymään.

Tavoitteemme

- 1. Yhdenvertainen koulu ja opiskelu**
- 2. Yhdenvertainen työ ja työelämä**
- 3. Tarpeiden mukaiset sote-palvelut turvattava**
- 4. Neuroesteettömyys osaksi lainsäädäntöä ja julkisia palveluja**
- 5. Laaditaan valtakunnallinen neurokirjon toimenpideohjelma**
- 6. Järjestöjen toimintaedellytykset turvattava**

1. Yhdenvertainen koulu ja opiskelu

Oppimisen tuki toteutuu vaihtelevasti ja monin paikoin puutteellisesti neurokirjon oppilailla ja opiskelijoilla. Erityisesti koulunkäynnin tuen toteutumisessa on puutteita, esimerkiksi oppilas ei saa tukea välitunneilla ja ruokailuissa. Kohtuulliset mukautukset ja yksilölliset järjestelyt eivät toteudu tarpeiden mukaisesti (esim. rauhallinen tila tehtävien tekemiseen tai ruokailuun, vaihtoehtoiset välitunnit, lisäaika ja täydentävät suoritustavat kokeissa). Oppimisympäristöt ovat usein aistiesteellisiä (esim. melu, häly, kirkkaat valot, lasiseinät).

Perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistuksen lähtökohta on hyvä, mutta sen toimeenpanossa on ollut puutteita eikä tuki toteudu yhdenvertaisesti.

Ehdotukset

Seurataan systemaattisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistusten toimeenpanoa ja vaikutuksia. Vahvistetaan toimeenpanoa vahvemalla ohjauksella, koulutuksilla ja selkeillä lakiin ja sen esitöihin perustuvilla ohjeilla sekä opetussuunnitelmia muuttamalla.

Turvataan toimeenpanoon riittävät ja kohdennetut resurssit.

Turvataan pienryhmät ja erityisluokat perusasteelle sekä **pienemmät ryhmäkoot** perusasteelle ja toiselle asteelle.

Vahvistetaan valvonnan resursseja.

Turvataan riittävät ja sopivat opiskelupaikat vaativaa erityistä tukea tarvitseville.

Säädetään lailla oppimisen ja opiskelun tuesta korkeakouluissa.

Täsmennetään lainsäädäntöä seurannasta saadun tiedon pohjalta.

Esi- ja perusopetuslain ja toimeenpanon muutostarpeet:

- Selkeytetään lainsäädännössä kolulupäivän lyhentämistä terveydentilan perusteella.
- Konkretisoidaan koulunkäynnin tukea lainsäädännössä.
- Selkeytetään oppilaskohtaisen tuen tulkintaa, jotta tuki toteutuu lain edellyttämällä tavalla.
- Selvitetään tarvetta muuttaa oppilaskohtaista tukea saavien oppilaiden kiintiötä (enintään viisi oppilasta) tavallisessa opetusryhmässä.
- Oppilaskohtaiset kirjaukset tulisi tehdä myös ryhmäkohtaisesta tuesta.

Vahvistetaan ammattilaisten osaamista tukea neurokirjon oppilaita ja opiskelijoita ja tunnistaa heidän tarpeitaan. Tämä otetaan huomioon omana painopisteenään sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön peruskoulutuksessa että täydennyskoulutuksen rahoituksessa.

2. Yhdenvertainen työ ja työelämä

Yhteiskunnan kannalta on olennaista, että mahdollisimman moni löytää itselleen sopivan työn. Meillä ei ole varaa jättää kenenkään potentiaalia käyttämättä – se on paitsi inhimillisesti myös kansantaloudellisesti kallista. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää nuorten koulutukseen kiinnittymiseen ja työllistymiseen.

Työ vahvistaa osallisuutta ja hyvinvointia sekä ehkäisee syrjäytymistä. Työelämän kehittäminen vastaamaan paremmin neurokirjon henkilöiden tarpeita hyödyttää koko yhteiskuntaa. Neurokirjon henkilöiden työllistymisen esteet eivät useimmiten johdu osaamisen tai motivaation puutteesta vaan riittämättömästä tuesta, joustamattomista rakenteista ja työelämän käytännöistä, jotka eivät huomioi erilaisia tapoja toimia ja työskennellä. Neurokirjon henkilöiden tuen tarve ei pääty opintoihin tai työllistymishetkeen. Työssä tarvittavat järjestelyt ja ohjaus voivat vaihdella elämän ja työuran eri vaiheissa.

Ehdotukset

Varmistetaan yhdenvertainen pääsy tuettuun työllistymiseen. Tuettu työllistyminen edistää työllistymistä ja työssä pysymistä sekä vahvistaa työntekijän osallisuutta.

Palautetaan ja korotetaan etuuksien suojaosat (esim. 500 euroon). Laajennetaan ja korotetaan työolosuhteiden järjestelytuen tasoa.

Edistetään neurokirjon henkilöiden työelämäosallisuutta kehittämällä esteetöntä ja saavutettavaa rekrytointia. Lisätään työnantajien tietoa rekrytoinnin ja työllistämisen tukitoimista.

Lisätään työelämän joustoja mm. kehittämällä mahdollisuuksia osa-aikatyöhön. Työolosuhteiden, työn organisoinnin ja työyhteisön kulttuurin kehittäminen edesauttavat kaikkien työntekijöiden hyvinvointia työpaikalla sekä mahdollistavat neurokirjon henkilöiden työelämään osallistumista.

Edistetään osa-aikatyön kannattavuutta ja poistetaan kannustinloukkuja. Kaikki neurokirjon henkilöt eivät kykene kokopäivätyöhön, vaikka heitä siihen veloitettaisiin. Osa neurokirjon lasten vanhemmista joutuu vähentämään työntekoa tai jäämään kokonaan pois työelämästä lapsesta huolehtiakseen.

Lisätään osaamista neurokirjon piirteistä sekä neurokirjon henkilöiden tarpeista ja vahvuuksista työelämässä niin työnantajille kuin työllisyyttä edistävissä palveluissakin.

3. Tarpeiden mukaiset sote-palvelut turvattava

Neurokirjon lasten, nuorten ja aikuisten sosiaali- ja terveystalveluiden saatavuudessa, oikea-aikaisuudessa ja jatkuvuudessa on merkittävää vaihtelua. Useilta alueilta puuttuvat selkeät palvelupolut ja monialaisen yhteistyön rakenteet. Tunnistamattomuus ja varhaisten palvelujen puute johtavat usein neurokirjon henkilöiden hyvinvoinnin heikkenemiseen ja sekundäärisiin mielenterveyden ongelmiin. Myös somaattiset sairaudet ovat yleisiä, mutta niiden tunnistamisessa on suuria puutteita.

YK:n vammaiskomitean suositusten mukaan lapsia ei tule erottaa perheistään palvelujen puutteiden vuoksi. Varhainen tunnistaminen, oikea-aikainen tuki, palvelujen koordinaatio ja jatkuvuus sekä toimiva yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulun välillä ovat sekä inhimillisesti että taloudellisesti vaikuttavia ratkaisuja.

Neurokirjon lapsista ja nuorista 18 % on ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle, mikä ei ole heille oikea eikä vaikuttava toimenpide silloin, kun sillä yritetään paikata muiden palvelujen puutteita. Kodin ulkopuoliset sijoitukset tulevat erittäin kalliiksi. Laitos- ja perhehoidon kustannukset olivat noin 1,3 miljardia euroa vuonna 2024 (THL Sotkanet). Yhden lapsen laitossijoitus maksaa keskimäärin noin 140 000 € vuodessa.

Ehdotukset

Turvataan hyvinvointialueille riittävä rahoitus ja kehitetään rahoituslakia.

Vahvistetaan varhaista tukea sekä oikea-aikaisia konkreettisia palveluja neurokirjon lapsille, nuorille ja heidän perheilleen sekä aikuisille. Vahvistetaan tarpeiden mukaisten ja oikea-aikaisten yleisten sosiaalipalvelujen, vammaispalvelujen ja mielenterveyspalvelujen saatavuutta, jotta lastensuojelun sijoituksia voidaan ehkäistä. Jatketaan palvelupolkujen kehittämistä hyvinvointialueilla.

Omatyöntekijä. Lapsille, nuorille, perheille ja aikuisille, jotka tarvitsevat useita palveluja, nimetään yksi vastuuhenkilö koordinoimaan palveluja ja tukemaan palvelujärjestelmässä.

Seurataan mahdollisen sosiaalihuoltolain uudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia neurokirjon henkilöiden palveluihin sekä tehdään seurantatiedon perusteella tarvittavat lainsäädäntömuutokset.

Perutaan vammaispalvelulain soveltamisalan tiukennukset. Seurataan lain toimeenpanoa ja vaikutuksia sekä tehdään lainsäädäntöön tarvittavat muutokset ongelmien korjaamiseksi. Nykyinen laki ei näytä parantaneen neurokirjon henkilöiden pääsyä vammaispalveluihin.

Uudistetaan omaishoitolaki. Yhtenäistetään valtakunnallisesti omaishoidon myöntämisperusteet neurokirjon henkilöiden tarpeet huomioiden. Korotetaan omaishoidon tukea ja turvataan omaishoitajille riittävän tasoinen tuki. Vahvistetaan omaishoitajien asemaa sekä omaishoitajien oikeutta vapaisiin.

Vahvistetaan neurokirjon henkilöiden kuntoutusta ja turvataan Kelan neuropsykiatrisen kuntoutuksen jatkuvuus ja rahoitus. Perutaan Kelan kuntoutuksen, esimerkiksi puheterapian, saatavuutta ja laatua heikentävät muutokset. Varmistetaan yksilölliset kuntoutussuunnitelmat sekä kuntoutuspalvelujen saatavuus hyvinvointialueilla.

Laajennetaan lasten ja nuorten terapiatakuuta kaikkiin mielenterveyspalveluihin ja alle 29-vuotiaisiin nuoriin.

Vahvistetaan sote-ammattilaisten neurokirjon osaamista perus- ja täydennyskoulutuksella sekä konsultointi- ja ohjauspalveluilla.

4. Neuroesteettömyys osaksi lainsäädäntöä ja julkisia palveluja

Ympäristön esteettömyydellä ja mukautuksilla on merkittävä vaikutus neurokirjon ihmisten toimintakykyyn. Neuroesteettömyys kattaa fyysisen, sosiaalisen, psyykkisen ja kognitiivisen ympäristön, mutta nykyinen lainsäädäntö huomioi näistä vain osan. Jotta neurokirjon ihmiset voivat toimia yhdenvertaisesti, tulee vähentää aistitiedon käsittelyyn, hahmottamiseen, kommunikointiin ja toiminnanohjaukseen liittyviä ympäristön esteitä.

Neuro- ja aistiesteettömyydestä hyötyvät kaikki.

Ehdotukset

Sisällytetään neuroesteettömyys esteettömyyslainsäädäntöön ja rakentamiseen.

Päivitetään esteettömyyttä koskevaa lainsäädäntöä (esim. asetus rakennuksen esteettömyydestä, asetus yhdyskuntarakentamisesta) siten, että aistiesteettömyys huomioidaan velvoittavasti julkisissa rakennuksissa esim. kouluissa ja oppilaitoksissa ja ulkoalueilla (esim. valaistuksen säädettävyys, melun torjunta, akustiikka, visuaalisen kuormituksen vähentäminen, rauhoittumistilat).

Kielellinen ja kognitiivinen saavutettavuus velvoittavaksi julkisissa palveluissa.

Säädetään selkokielen käytöstä velvoittavasti julkisissa palveluissa, viranomaisviestinnässä ja päätöksissä. Varmistetaan, että sähköiset asiointipalvelut ovat kognitiivisesti saavutettavia (esim. selkeä kieli, kuvallinen tuki, looginen rakenne, helppokäyttöiset lomakkeet) ja digitaalisten palvelujen rinnalla on tarjolla myös henkilökohtaista palvelua.

Vahvistetaan neuroesteettömyyteen liittyvää osaamista valtakunnallisella ohjauksella ja koulutuksella.

Sisällytetään neuroesteettömyys osaksi valtakunnallista esteettömyys- ja saavutettavuuskoulutusta kunnille ja ammattilaisille. Koulutuksessa painotetaan aistiesteettömyyttä, kognitiivista saavutettavuutta, selkeää viestintää ja neurokirjon ihmisten yhdenvertaista kohtaamista. Hyödynnetään järjestöjen ja kokemustoimijoiden asiantuntemusta valtion ohjauksen lisäksi.

5. Laaditaan valtakunnallinen neurokirjon toimenpideohjelma

Neurokirjon henkilöiden palvelut ovat hajanaisia ja tukea on usein vaikea saada varhaiskasvatuksessa, koulussa, opiskelussa ja työelämässä. Palvelut toteutuvat epäyhtenäisesti, ja oikeuksien selvittäminen jää usein yksilön tai läheisten vastuulle.

Neurokirjon piirteet tulee tunnistaa ajoissa, ja tarpeiden mukaisten palvelujen ja tukimuotojen tulee olla saatavilla kaikille neurokirjon ihmisille yhtenäisesti, syrjimättömästi ja saavutettavasti.

Ehdotukset

Laaditaan kansallinen neurokirjon toimenpideohjelma, johon kirjataan laaja-alaisesti ja sektorirajat ylittäen toimenpiteet neurokirjon ihmisten yhtenäisyyden ja osallisuuden edistämiseksi koko elämänkaaren ajalle.

6. Järjestöjen toimintaedellytykset turvattava

Järjestöt ovat tärkeä osa toimivaa yhteiskuntaa ja demokratiaa. Sosiaali- ja terveysjärjestöt tukevat haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä, edistävät hyvinvointia ja vahvistavat osallisuutta. Tukea on saatavilla matalalla kynnyksellä, usein jo varhaisessa vaiheessa.

Valtionavustuksia ollaan leikkaamassa nykyisen vaalikauden aikana peräti 190 miljoonalla eurolla eli lähes 50 prosentilla vuoden 2024 tasoon nähden. On selvää, että näin massiivisten leikkausten myötä katoaa valtava määrä sosiaali- ja terveysjärjestöjen auttamistyötä.

Jotta järjestöt voivat jatkaa työtään, tarvitaan riittävä ja ennakoitava rahoitus. Järjestöjen toiminnan turvaaminen on välttämätöntä, koska niiden asiantuntemus ja ennaltaehkäisevä tuki ovat korvaamattomia hyvinvoivalle yhteiskunnalle.

Ehdotukset

Ei rahoitusleikkauksia – järjestöjen perustoiminta turvattava.

Järjestöt tuottavat yhteiskunnalle korvaamatonta tukea, tietoa ja palveluja, joita julkinen sektori ei pysty yksin tarjoamaan. Leikkaukset heikentävät suoraan neurokirjon ihmisten arkea ohjauksen, neuvonnan, vertaistuen, matalan kynnyksen palvelujen ja vaikutusmahdollisuuksien vähentyessä. Rahoituksen tulee vastata neurokirjon henkilöiden palvelutarpeen kasvuun.

Lisätään rahoituksen ennustettavuutta.

Nykyinen vuosittainen epävarmuus rahoituksesta vaikeuttaa pitkäjänteistä työtä. Järjestöt tarvitsevat ennustettavan ja pitkäjänteisen rahoituksen, joka mahdollistaa henkilöstön pysyvyyden, vaikuttavuuden seurannan, suunnitelmallisen kehittämisen sekä vahvan yhteistyön kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa.

Kevennetään hallinnollista taakkaa.

Järjestöjen hallinnollisia velvoitteita tulee vähentää, jotta resurssit voidaan kohdentaa ydintoimintaan. Tämä edellyttää yhtenäisiä ja ennakoitavia menettelytapoja, selkeämpiä ohjeistuksia sekä raportointivaatimusten suhteuttamista avustuksen kokoon ja toiminnan laajuuteen.

Lisätietoa

ADHD-liitto

Katja Suni

Toiminnanjohtaja

p. 045 6578 720

katja.suni@adhd-liitto.fi

Autismiliitto

Sari Valjakka

Vaikuttamistoiminnan asiantuntija

p. 050 3087 806

sari.valjakka@autismiliitto.fi

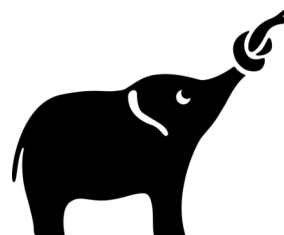
Suomen Kielipolku

Anni Vieru

Koordinaattori

p. 044 901 2980

anni.vieru@kielipolku.info

**SUOMEN
KIELIPOLKU**

Kehityksellinen
kielihäiriö